

Запровадження комендантської години як різновид обмежень прав людини під час дії воєнного стану

Войтинський Дмитро Андрійович¹

Опубліковано	Секція	УДК
20.08.2024	Право	344.1

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13348303>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Статтю присвячено питанню запровадження комендантської години як різновиду обмежень прав людини під час дії воєнного стану. Актуальність дослідження цього питання зумовлена тим, що сьогодення в Україні свідчить про те, що демократичне суспільство не може існувати без вимушених обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина у режимі воєнного стану. Загальновідомо, що 24 лютого 2022 року у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України, на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України вперше було введено воєнний стан на території всіх областей України Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 64/2022, затвердженим Верховною Радою України Законом України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»» від 24 лютого 2022 року № 2102-IX. Враховуючи це було запроваджено певні обмеження прав людини на території України. У статті розглядаються нормативно-правові акти, які регулюють обмеження прав людини і громадянина під час дії воєнного стану. Також аналізуються судова практика Конституційного Суду України яка стосується обмежень прав людини і громадянина в Україні. Висвітлюються особливості введення в країні воєнного стану як правової підстави обмеження реалізації прав людини та громадянина. Визначено особливості запровадження комендантської години, запровадження якої обмежує перебування людей у визначений час на вулицях та в інших громадських місцях без спеціально виданих перепусток і посвідчень. Проаналізовано ситуації пов'язані із порушенням комендантської години. Акцентується увага на тому, що в Україні за порушення комендантської години не передбачено жодної відповідальності, у зв'язку з цим суттєво знижується її ефективність. Підтримано пропозиції науковців щодо запровадження адміністративної відповідальності за порушення комендантської години та обґрунтовано необхідність збільшення штрафу за її порушення в порівнянні із Законопроектом №7553.

Ключові слова: обмеження прав людини, межі прав людини, воєнний стан, комендантська година, порушення комендантської години.

¹ провідний юрист-консульт відділу договірної роботи управління правового забезпечення бізнесу юридичного департаменту АТ «КРЕДОБАНК» ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-9908-0401>

The introduction of a curfew as a type of restriction of human rights during martial law

Annotation. The article is dedicated to the issue of imposing a curfew as a type of restriction on human rights during martial law. The relevance of researching this issue is determined by the current situation in Ukraine, which shows that a democratic society cannot exist without forced limitations of constitutional human and citizen rights and freedoms under martial law.

It is widely known that that on February 24, 2022, in connection with the military aggression of the Russian Federation against Ukraine, and based on the proposal of the National Security and Defense Council of Ukraine, martial law was introduced for the first time across all regions of Ukraine by the Decree of the President of Ukraine "On the introduction of martial law in Ukraine" from February 24, 2022 No. 64/2022, which was approved by the Verkhovna Rada of Ukraine by the Law of Ukraine "On Approval of the Decree of the President of Ukraine "On the Introduction of Martial Law in Ukraine"" dated February 24, 2022 No. 2102-IX. Taking this into account, certain human rights restrictions were introduced in Ukraine's territory.

The article examines normative legal acts that regulate human and citizen rights restrictions during martial law. The judicial practice of the Constitutional Court of Ukraine concerning restrictions on human and citizen rights in Ukraine, is also analyzed. The features of the introduction of martial law in the country as a legal basis for limitation of the exercise of human and citizen rights are highlighted.

The specifics of the introduction of the curfew, which limits people's presence in certain places at specific times without specially issued permits and identifications, have been determined. Situations related to the violation of curfew were analyzed. Attention is drawn to the fact that in Ukraine there is no liability for curfew violations, which significantly reduces its effectiveness. The proposals of scientists regarding the introduction of administrative responsibility for curfew violations were supported and the need to increase the fine for curfew violations in comparison with Draft Law No. 7553 was substantiated.

Key words: Limitation of human rights, limits of human rights, martial law, curfew, curfew violation.

Вступ

За загальним правилом заборонено обмежувати права людини, крім випадків, передбачених Конституцією України. Виключенням може бути рішення суду або під час надзвичайного стану, до якого віднесено і воєнний стан.

Збройна агресія російської федерації проти України створила передумови термінового реагування держави шляхом введення воєнного стану з метою забезпечення національної безпеки, збереження суверенітету, територіальної цілісності держави. Відповідно до вимог чинного законодавства воєнний стан було введено указом Президента України №64/2022 від 24.02.2022 р. Зміст якого, також передбачав перелік прав людини і громадянина, які відповідно можуть обмежуватися.

Окремі правові аспекти проблеми обмеження основних прав і свобод людини розкриті у працях деяких сучасних правознавців, у т.ч. М.В. Баглая, Є.О. Мічуріна, О.В. Осинської, П.М. Рабіновича, Б. Д. Сидорець, А.Є. Стрекалова, Ю.М. Тодики, Ю.О. Фігеля та ін. Проте проблематика обмежень основних прав і свобод людини під час дії воєнного стану та запровадження комендантської години є малодослідженою і потребує подальших досліджень у зв'язку із військовою ситуацією в сучасній Україні.

Мета статті полягає в розгляді питань пов'язаних із запровадженням комендантської години як різновиду обмежень прав людини під час дії воєнного стану.

Завдання статті: 1) дослідити сутність обмежень прав людини; 2) проаналізувати практику Конституційного Суду України яка стосується обмежень прав людини і громадянина в Україні; 3) дослідити особливості введення в країні воєнного стану як правової підстави обмеження реалізації прав людини та громадянина; 4) виявити проблеми запровадження комендантської години в сучасній Україні та запропонувати шляхи їх вирішення

Результати

Загальновідомо, що права та свободи людини і громадянина, навіть ті, що є природними і закріплені у Конституції України, не є безмежними. Сфера прав людини – це окреслена природними та соціальними факторами сфера суспільних відносин, де існують і використовуються права людини. Права людини і громадянина, якими б об'ємними вони не були, все ж не є безмежними, абсолютними, оскільки їх використання не повинно завдавати шкоди іншим людям, суспільству в цілому [1, с.87].

Обмеження прав людини є демократичною потребою, тому ліберально-індивідуалістична ідея необмеженої свободи є неприйнятною. Натомість виникає потреба узгоджувати сферу прав та інтересів однієї людини зі сферою прав та інтересів інших людей, суспільства та держави загалом, що неминуче призводить до обмеження прав конкретної людини. Такі обмеження охоплює формула: «Права людини обмежуються правами інших людей», яка закріплена як один з основних конституційних принципів, що відтворений у різний спосіб у конституціях багатьох держав [2, с.197].

Загалом проблема розуміння обмежень основних прав і свобод з прийняттям Конституції України 1996 р. постала з новою силою, оскільки в тексті цього документу поряд з проголошенням принципової позиції, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави (ч. 2 ст. 3), вісім разів, у різному контексті, згадується про обмеження основних прав і свобод (ч. 4 ст. 17, ч. 2 ст. 24, ч. 3 ст. 34 та ін.)

Принципова позиція Конституційного Суду України з приводу того, що таке обмеження прав і свобод, міститься в мотивувальній частині рішення від 22 вересня 2005 р. № 5-рп/2005: «Звуження змісту та обсягу прав і свобод є їх обмеженням. У традиційному розумінні діяльності визначальними поняття змісту прав людини є умови і засоби, які становлять можливості людини, необхідні для задоволення потреб її існування та розвитку. Обсяг прав людини – це їх сутнісна властивість, виражена кількісними показниками можливостей людини, які відображені відповідними правами, що не є однорідними і загальними. Загальновизнаним є правило, згідно з яким сутність змісту основного права в жодному разі не може бути порушена» [3].

Висловлений у даному рішенні єдиного органу конституційної юрисдикції підхід далекий від оптимального; це, скоріше, тільки перше наближення, пунктирне зображення даного політико-правового феномену. Завдання юридичної науки в даному плані як раз і полягає у знаходженні більш раціонального й наближеного до істини формулювання, яке б могло бути відображене в чинному законодавстві й ефективно застосовуватися на практиці.

Про критерій обмеження прав акцентує Конституційний Суд України і у рішенні від 1 червня 2016 року № 2-рп/2016: «...обмеження щодо реалізації конституційних прав і свобод не можуть бути свавільними та несправедливими, вони мають встановлюватися виключно Конституцією і законами України, переслідувати легітимну мету, бути обумовленими суспільною необхідністю досягнення цієї мети, пропорційними та обґрунтованими, у разі обмеження конституційного права або свободи законодавець зобов'язаний запровадити таке правове регулювання, яке дасть можливість оптимально

досягти легітимної мети з мінімальним втручанням у реалізацію цього права або свободи і не порушувати сутнісний зміст такого права»[4].

Безумовно, однією з правових підстав обмеження реалізації прав людини є введення в країні воєнного стану. Так, ст. 64 Конституції України встановлює, що конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією, що в умовах воєнного чи надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод з вказівкою строку дії цих обмежень. Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 цієї Конституції.

Правову основу режиму воєнного стану становлять Конституція України, Закон України «Про правовий режим воєнного стану», Закон України «Про оборону України», а також низка підзаконних актів. Підставами для введення правового режиму воєнного стану відповідно до Конституції України є загроза нападу та небезпека державній незалежності. Відповідно до Закону України «Про оборону України» підставами для введення воєнного стану є збройна агресія, загроза нападу та небезпека для незалежності держави і територіальної цілісності.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» «воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень» [5].

Якщо вдаватись до аналізу підстав, достатніх для введення режиму воєнного стану, то Європейська конвенція з цього приводу послуговується термінами «війна або інша суспільна небезпека, яка загрожує життю нації». Практика Європейського суду з прав людини не містить визначення терміна «війна» (ймовірно, у цьому випадку варто звертатись до документів ООН), однак, вбачається, що будь-який випадок серйозного чи тривалого насильства, масових заворушень чи короткотривалих збройних сутичок може підпадати під поняття «суспільна небезпека, яка загрожує життю нації». Так, у справі *Lawless v. Ireland* Суд з'ясував, що суспільною небезпекою є винятково кризова або надзвичайна ситуація, яка стосується всього населення і становить собою загрозу для організованого життя спільноти. У рішеннях за справами *Ireland v. the United Kingdom* та *Aksoy v. Turkey* Суд наголосив, що загроза має бути такою, що вже фактично настала або неминуче настане. До того ж негативні наслідки ситуації мають мати характер таких, які не можна відвернути будь-якими методами, що вживаються зазвичай (рішення у справі *Denmark, Norway, Sweden and the Netherlands v. Greece*). На відміну від українського законодавства, практика ЄСПЛ не містить обов'язкової вимоги строковості дії режиму воєнного стану (справи *Brannigan and McBride v. the United Kingdom*, *Marshall v. the United Kingdom*). ЄСПЛ також зробив спеціальне застереження, яке вказує на право держави вжити заходів, які захищатимуть суспільну безпеку від подій, що настануть у майбутньому. Проте в такому разі ці надзвичайні заходи мають ґрунтуватись на достовірній інформації, якою володіє уряд держави (*A. and Others v. the United Kingdom*). Визнаючи за урядом доволі широке право розсуду щодо кола підстав, які можуть потенційно слугувати причиною введення режиму воєнного стану, Суд наголошує, що таке право не є безмежним. Наприклад, у рішенні в справі *Denmark, Norway, Sweden and*

the Netherlands v. Greece Суд вказав, що не було жодних доказів на користь того, що уряд мав реальну необхідність вводити воєнний стан і обмежувати права людини.

У зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженим Законом України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX, в Україні введено воєнний стан із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року строком на 30 діб [6]. Варто зауважити, що на сьогодні подальшими аналогічними указами Президента України воєнний стан пролонгований і триває.

Статтею 3 Указу визначено, що у зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України, а також вводиться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені ч.1 ст.8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану». Варто зауважити, що цей Указ Президента деталізує які саме конкретні права можуть бути обмежені та відсилає до статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», відповідно до якої військове командування разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення) можуть самостійно або із залученням органів виконавчої влади, Ради міністрів АРК, органів місцевого самоврядування запроваджувати та здійснювати в межах тимчасових обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, передбачених указом Президента України про введення воєнного стану [5]. Зазначена стаття Закону передбачає заходи правового режиму воєнного стану, які можуть вживатися, проте конкретні рішення щодо обмеження прав мають прийматися військовими адміністраціями.

В умовах воєнного стану особисті права людини можуть бути обмежені (окрім права на життя та права на особисту недоторканність) лише в тих межах, які не вплинуть на їх сутнісний зміст (виходячи з їх фундаментальності).

У Рішенні Конституційного Суду України від 22 березня 2023 року № 3-р(II)/2023 наголошено, що «обмеження щодо реалізації конституційних прав і свобод не можуть бути свавільними та несправедливими, їх установлюють виключно Конституція і закони України, вони мають відповідати правомірній меті, бути обумовлені суспільною потребою досягнення цієї мети, домірними; у разі обмеження конституційного права (свободи) законодавець зобов'язаний запровадити таке нормативне регулювання, яке уможливить оптимальне досягнення правомірної мети з мінімальним втручанням у реалізацію цього права (свободи) і не порушуватиме сутності такого права» [7]. Аналогічну позицію знаходимо і в Рішенні Конституційного Суду України від 22 червня 2022 року № 5-р(II)/2022 [8].

Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 68/2022 на виконання Закону України «Про правовий режим воєнного стану» для здійснення керівництва у сфері забезпечення оборони, громадської безпеки і порядку утворено обласні та районні військові адміністрації. Одними з перших рішень, що приймалися обласними військовими адміністраціями були рішення щодо обмеження прав людини і громадянина та встановлення додаткових вимог. Зокрема, на території областей вводиться комендантська година, тобто заборона перебування цивільного населення на вулицях та у громадських місцях. Таким чином, обмежується право на свободу пересування, передбачене ст. 33 Конституції України [9].

Запровадження комендантської години має давню історію. Комендантська година служила інструментом контролю для забезпечення безпеки на вулицях та запобігання заколотам або антигромадській поведінці. Декотрі дослідники вважають, що її вперше

запровадив Вільгельм Завойовник в Англії, але є докази, що ця практика існувала значно раніше в більшості країн середньовічної Європи. Сучасний термін походить від французького «souverain feu», що в перекладі означає «прикрити вогонь». У середньовіччі комендантська година застосовувалася вночі для запобігання пожежам у домах: вогонь, використовуваний для приготування їжі та обігріву, прикривали після дзвону, щоб уникнути поширення вогню в дерев'яних будівлях. Отже, комендантська година історично виконувала важливу функцію безпеки [10, с. 180].

Також варто зазначити, що багато людей у світі асоціюють комендантську годину з відключенням світла і бомбосховищами, які служили для захисту цивільних осіб від нічних повітряних нальотів під час Другої світової війни. У військовий період комендантська година виконувала не лише функцію забезпечення громадської безпеки, але й допомагала зберігати ресурси. Наприклад, під час Першої світової війни в британських магазинах було введено комендантську годину, щоб заощадити паливо для військових потреб.

В сучасній Україні запровадження комендантської години обмежує перебування людей у визначений час на вулицях та в інших громадських місцях без спеціально виданих перепусток і посвідчень.

Процедуру запровадження комендантської години унормовано «Порядком здійснення заходів під час запровадження комендантської години та встановлення спеціального режиму світломаскування в окремих місцевостях, де введено воєнний стан», затвердженим постановою Кабінету Міністрів від 8 липня 2020 р. № 573. Слід зазначити, що комендантська година запроваджується наказом військової адміністрації, а не рішенням органів місцевого самоврядування.

На жаль за порушення комендантської години не передбаченої відповідальності. Залежно від випадку чоловікам, як «покарання» вручають повістки або доставляють до відділення поліції для встановлення особи або взагалі просто відпускають. Видається, що покарання у формі вручення повісток не є правильним.

Інколи у випадку виявлення даного порушення поліцією особа може бути притягнена до відповідальності за ст. 185 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП). Наприклад, Шацький районний суд встановив, що ОСОБА_2 19 червня 2022 року о 01 год 30 хв. перебував в АДРЕСА_2, чим порушив вимоги Указу Президента України від 24.02.2022 "Про введення воєнного стану в Україні", Постанову КМУ №573 від 08.07.2020 "Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану", наказу Волинської обласної військової адміністрації від 24.02.2022 "Про запровадження комендантської години на території Волинської області". На вимогу припинити правопорушення не реагував, вів себе зухвало, чим вчинив злісну непокору законній вимозі поліцейського при виконанні ним службових обов'язків. Своїми діями ОСОБА_2 вчинив правопорушення, передбачене ст. 185 КУпАП. Винність ОСОБА_2 у вчиненні вказаного адміністративного правопорушення доведена. Суд постановив ОСОБА_1 визнати винним у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 185 КУпАП, та призначити йому адміністративне стягнення у виді штрафу в розмірі 8 (вісім) неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що становить 136 грн (сто тридцять шість гривень) [11]. Аналогічну позицію знаходимо і в Постанові Радомишльського районного суду Житомирської області від 30 березня 2022 року у справі №289/518/22 [12].

Водночас, в іншій подібній справі суддя Франківського районного суду м. Львова встановив, що відповідно до Розпорядження Львівської обласної військової адміністрації №1/22 від 25.02.2022 з подальшими змінами №68/22 від 22.04.2022, на території Львівської області було введено комендантську годину. ОСОБА_1 звинувачується у вчиненні адміністративного правопорушення відповідно до статті 185

КУпАП. Ця стаття визначає, що адміністративним правопорушенням є злісна непокора законному розпорядженню або вимозі поліцейського, який виконує свої службові обов'язки, а також подібні дії стосовно члена громадського формування з охорони громадського порядку, державного кордону або військовослужбовця, якщо це пов'язано з їх участю в охороні громадського порядку.

Згідно з протоколом АА №153141 ОСОБА_1 07.11.2022 о 01:10 у місті Львові, на вул. Є. Коновальця, 109, перебував на вулиці під час комендантської години, що вважалося злісною непокорою законному розпорядженню Львівської ОВА №1/22 від 25.02.2022 з подальшими змінами №69/22 від 23.04.2022, без спеціальної перепустки, що є порушенням абзацу 2 п.8 постанови КМУ №573 від 08.07.2020. За це передбачена відповідальність згідно з статтею 185 КУпАП. Однак, з протоколу не вбачається, в чому конкретно полягала злісна непокора ОСОБА_1 розпорядженню або вимозі поліцейського. Протокол лише підтверджує, що ОСОБА_1 порушив розпорядження Львівської ОВА. На підставі вищевикладеного, відповідно до статей 247 і 283 КУпАП, суддя закрит провадження по справі про адміністративне правопорушення стосовно ОСОБА_1, у зв'язку з відсутністю складу адміністративного правопорушення у його діях [13].

Видається, що це рішення є цілком справедливим і законним, так як при порушенні комендантської години, особа не може нести відповідальність за правопорушення передбаченою іншою статтею КУпАП.

Щодо можливих санкцій за порушення комендантської години, корисно ознайомитися з досвідом іноземних країн. Наприклад, у штаті Массачусетс за порушення комендантської години передбачено ув'язнення на строк до шести місяців і/або штраф до п'ятисот доларів; у муніципальному кодексі міста Сент-Чарльз вказані штрафи і громадські роботи. В Туреччині за порушення комендантської години передбачено штраф у розмірі ста турецьких лір за адміністративне правопорушення, але в умовах надзвичайного стану можливе кримінальне покарання у вигляді позбавлення волі на строк до шести місяців, а в умовах воєнного стану — від трьох місяців до одного року [14, с. 182-183].

Враховуючи вищезазначене, доцільно передбачити адміністративну відповідальність за порушення комендантської години. Варто зауважити, що у Раді зареєстрований законопроект, який передбачає зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення. Законопроект №7553 пропонується додати статтю 210-2 у такому вигляді:

«1. Порушення комендантської години, тобто перебування у певний період доби, під час дії воєнного стану, на вулицях та в інших громадських місцях або рух транспортних засобів, без спеціально виданих перепусток або посвідчень, - тягне за собою попередження або накладення штрафу від 30 до 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

2. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за таке саме порушення, - тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від 100 до 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян» [2].

В певній мірі слід підтримати думку авторів вищезазначеного проекту. Водночас вважаємо, що розмір штрафу за порушення комендантської години (відповідно до ч. 1) повинен бути більшим і має становити від ста до чотирьохсот неоподатковуваних

² Проект Закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо запровадження адміністративної відповідальності за порушення комендантської години в умовах дії воєнного стану № 7553 від 12.07.2022 р. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39987>

мінімумів доходів громадян (від 1700 до 6800 грн.) Такий розмір дозволить більш ефективно боротися з порушниками комендантської години, кількість яких останнім часом зростає. Також, крім повторності варто передбачити і інші кваліфікуючі ознаки цього правопорушення такі як: вчинення групою осіб, а також вчинення цього правопорушення на територіях де тривають бойові дії.

Висновки

Враховуючи вищезазначене в цій статті, вважаємо за необхідне главу 15 доповнити статтею 210-2 такого змісту:

«Стаття 210-2 . Порушення комендантської години в умовах дії воєнного стану

1.Порушення комендантської години, тобто перебування у певний період доби, під час дії воєнного стану, на вулицях та в інших громадських місцях або рух транспортних засобів, без спеціально виданих перепусток або посвідчень, - тягне за собою попередження або накладення штрафу від ста до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

2.Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчиненні повторно або групою осіб або вчинені на території де тривають бойові дії – тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від п'ятсот до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин».

Встановлення відповідальності за порушення комендантської години не тільки дозволить більш ефективно боротися з порушниками комендантської години, кількість яких останнім часом зростає, а й полегшить роботу представників правоохоронних органів та Збройних Сил України.

Список використаних джерел

1. Рабінович П. М., Хавронюк М. І. Права людини і громадянина: навчальний посібник. К.: Атіка, 2004. 464 с.
2. Конституційне право: підручник / Ю.Г. Барабаш, О.М. Бориславська, В.М. Венгер, М.І. Козюбра, О.М. Лисенко, А.А. Мелешевич. / за заг. ред. М.І. Козюбри. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с. URL: https://www.osce.org/files/f/documents/9/d/489959_0.pdf
3. Рішення Конституційного Суду України від 22.09.2005 р. № 5-рп/2005 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-05#Text>
4. Рішення Конституційного Суду України від 01.06.2016 р. № 2-рп/2016 у справі № 1-1/2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-16#Text>
5. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
6. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022 URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>
7. Рішення Конституційного Суду України від 22.03.2023 р. № 3-п(II)/2023 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-23#Text>
8. Рішення Конституційного Суду України від 22.06.2022 року № 5-п(II)/2022 URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/5-r_2_2022.pdf
9. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
10. Ковальова О. В., Пишна А. Г. Відповідальність за порушення комендантської години в умовах правового режиму воєнного стану. Право і суспільство. 2022. №3. С.179-185. URL: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2022.3.27>
11. Постанова Шацького районного суду Волинської області від 20.07.2022 р. у справі № 170/259/22 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105347792>

12. Постанова Радомишльського районного суду Житомирської області від 30.03.2022 року у справі №289/518/22 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103795269>
13. Постанова Франківського районного суду м. Львова від 03.02.2023 р. у справі № 465/7011/22 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108906998>
14. Проект Закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо запровадження адміністративної відповідальності за порушення комендантської години в умовах дії воєнного стану № 7553 від 12.07.2022 р. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39987>